

ارزشیابی عملکرد معلمان زبان انگلیسی در دبیرستان‌های ایران

بهبود ارزشیابی و روند بازخورد

پایان‌نامه دکتری رشته آموزش زبان انگلیسی، دانشگاه تربیت مدرس، گروه زبان انگلیسی

محقق: حسین نویدی نیا

Email: navidinia@birjand.ac.ir

استاد راهنما: دکتر غلامرضا کیانی

اساتید مشاور: دکتر رامین اکبری، دکتر رضا غفار ثمر

اشاره

در سال‌های اخیر تعداد پروژه‌های پژوهشی کارشناسی ارشد و دکتری آموزش زبان‌های خارجی که با موضوعات مرتبط با برنامه درسی زبان‌های خارجی انجام می‌شوند، در حال افزایش است. با توجه به اهمیت یافته‌های این پژوهش‌ها محله رشد آموزش زبان‌های خارجی در نظر دارد با چاپ خلاصه نتایج این پژوهش‌ها، زمینه آشنایی خوانندگان را با این پژوهش‌ها فراهم کند.

تدریس کارآمدتری داشته باشند. به نظر می‌رسد پیشرفت‌هایی که در حوزه‌های ارزشیابی آموزشی و تعلیم و تربیت در جهان صورت گرفته در سیستم ارزشیابی معلمان زبان انگلیسی در ایران منعکس نشده است.

بنابراین، تحقیق حاضر به دنبال دستیابی به سه هدف عمده بود: اول، بررسی مؤثر بودن سیستم کنونی ارزشیابی عملکرد معلمان؛

دوم، شناسایی ملزومات طراحی مدلی جایگزین برای ارزشیابی عملکرد معلمان

زبان انگلیسی؛ و سوم، تعیین خصوصیات اجزای مدل ارزشیابی پیشنهادی بر این اساس، این پژوهش به سه بخش اصلی تقسیم شده است. در بخش اول، پرسش‌نامه‌ای که حاوی سؤالات لیکرت و باز پاسخ بود براساس اهداف ارزشیابی عملکرد معلمان و همچنین اهداف آموزش زبان‌های خارجی (براساس برنامه درسی ملی) طراحی گردید. از ۴۲۳ معلم زبان انگلیسی خواسته شد تا به سؤالات پرسش‌نامه پاسخ

ارزشیابی عملکرد از مهم‌ترین ارکان هر سازمانی است و سازمان‌های آموزشی نیز از این امر مستثنی نیستند. از میان اجزای مختلف نظام آموزشی، به گفته بسیاری از محققان، مهم‌ترین عامل در تعیین موفقیت یا عدم موفقیت دانش‌آموزان، معلم است. بنابراین معلمان کانون یا مرکز ثقل تلاش‌هایی هستند که برای توسعه و اصلاح سیستم‌های آموزشی در سراسر دنیا صورت می‌گیرد. با توجه به این نکته و نیز اهمیت معلمان در بهره‌وری نظام‌های آموزشی لازم است سیستم‌های آموزشی اطمینان حاصل کنند که معلمان نهایت تلاششان را برای افزایش یادگیری دانش‌آموزان صورت می‌دهند؛ و نیز باید تلاش کنند تا باشناخت بهتر نقاط ضعف عملکرد معلمان، زمینه را برای رشد حرفه‌ای آن‌ها فراهم سازند. مرور ادبیات مربوط نشان می‌دهد که پیشرفت‌های زیادی در حوزه‌های نظری و عملی ارزشیابی معلمان صورت گرفته است. ارزشیابی باید فرصت‌هایی را برای معلمان ایجاد کند تا تکنیک‌های جدیدی را یاد بگیرند و همچنین بازخورد مناسبی از نیازهای کلاس را به آن‌ها بدهد. به عبارت دیگر، ارزشیابی معلمان باید فرصت‌هایی را برای معلمان ایجاد کند تا حرفه‌ای‌تر شوند و

دهند. نتایج نشانگر این بود که شرکت‌کنندگان معتقد بودند سیستم ارزشیابی کنونی معلمان کمکی به توسعه حرفه‌ای آن‌ها نکرده است و همچنین نمی‌تواند به تضمین کیفیت آموزش کمک کند. به‌علاوه اکثریت شرکت‌کنندگان از وضعیت کنونی ارزشیابی معلمان رضایت نداشتند.

در قسمت دوم این تحقیق و برای شناسایی ملزومات طراحی مدلی برای ارزشیابی معلمان زبان انگلیسی، اطلاعات حاصل از چند منبع مختلف مورد استفاده قرار گرفت. این منابع عبارت‌اند از:

۱. مطالعات صورت گرفته در مورد تدریس و یادگیری، شامل تحقیقات صورت گرفته در مورد ویژگی‌های معلم ایده‌آل، تدریس مؤثر، دانش معلم، یادگیری و رشد حرفه‌ای معلمان و غیره.
۲. مطالعات صورت گرفته در مورد ارزشیابی معلمان، شامل مباحثی در مورد اهداف ارزشیابی معلمان، مدل‌های ارزشیابی معلمان، مطالعات تطبیقی و غیره.
۳. نظرات پنج سند ملی، شامل، سند چشم‌انداز ۱۴۰۴، نقشه جامع علمی کشور، رهنامه تربیت رسمی و عمومی در جمهوری اسلامی ایران، سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، و برنامه درسی ملی.

۴. نظرات متخصصان و خبرگان آموزش زبان انگلیسی در بررسی منابع فوق تلاش گردید تا ملزومات و نظرات آن‌ها برای طراحی مدلی برای ارزشیابی معلمان زبان انگلیسی شناسایی گردد. پس از حذف موارد تکراری فهرستی از این ملزومات به شرح زیر تهیه شد:

۱. از آنجا که هدف اصلی ارزشیابی معلمان رشد حرفه‌ای و بهبود تدریس است، ارزشیابی عملکرد معلمان زبان انگلیسی باید درصدد درک دلیل و مفهوم فعالیت‌های معلمان در کلاس درس باشد.

۲. ارزشیابی عملکرد معلمان زبان انگلیسی باید توسط افراد با تجربه و کسانی که تسلط کافی به زبان انگلیسی دارند صورت پذیرد.

۳. ارزشیابی عملکرد معلمان زبان انگلیسی باید در محیط کلاس و با توجه کامل به بافت موجود صورت گیرد.

۴. طراحی هر الگوی ارزشیابی که با هدف رشد حرفه‌ای معلمان صورت می‌گیرد، باید با توجه کامل به نظریات جدید درباره یادگیری و رشد حرفه‌ای معلمان باشد.

۵. طراحی الگوی ارزشیابی معلمان باید با توجه و بررسی دقیق پیشینه مربوط و نظرات محققان، معلمان و خبرگان و همچنین توجه به الزامات اسناد ملی مربوطه صورت پذیرد.

در قسمت سوم این تحقیق و برای تعیین خصوصیات اجزای مدل ارزشیابی پیشنهادی از اطلاعات حاصل از چند منبع مختلف استفاده شده که عبارت‌اند از:

۱. مطالعات صورت گرفته در مورد تدریس کیفی و یادگیری مؤثر
۲. مطالعات صورت گرفته در مورد ارزشیابی معلمان و مدل‌های ارزشیابی مورد استفاده در کشورهای دیگر
۳. اسناد ملی مربوطه که بیانگر نظرات سیاست‌گذاران می‌باشد
۴. نظرات معلمان و خبرگان زبان انگلیسی.

پس از استخراج شاخصه‌های تدریس کیفی و خصوصیات و وظایف معلم ایده‌آل از منابع فوق، چارچوبی که حاوی مؤلفه‌های تدریس کیفی و وظایف معلمان زبان انگلیسی می‌باشد ارائه گردید. سپس با حذف مؤلفه‌هایی که با یکدیگر همپوشانی داشتند، برای تأیید و تعیین اهمیت مؤلفه‌های باقی‌مانده، از شرکت‌کنندگان در تکنیک دلفی خواسته شد تا به‌دقت هر مؤلفه را مطالعه نموده و با در نظر گرفتن خصوصیات یک معلم زبان انگلیسی ایده‌آل در مدارس ایران، به این سؤال جواب بدهند که:

میزان اهمیت هر یک از شاخصه‌های بیان شده برای یک معلم زبان انگلیسی در مدارس ایران چقدر است؟

از شرکت‌کنندگان خواسته شد تا درجه موافقت خود با هر گزینه در مقیاس لیکرت پنج سطحی از کاملاً مخالفم (۱) تا کاملاً موافقم (۵) بیان نمایند. شاخصه‌هایی که دارای میانگین ۴ و بالاتر و انحراف معیار کمتر از ۱ بوده و کمتر از ده درصد شرکت‌کنندگان به دلیل ابهام یا هر دلیل دیگری به آن جواب نداده بودند، در الگوی نهایی گنجانده شدند و شاخصه‌هایی که این شرایط را نداشتند حذف گردیدند. وظایف و استانداردهای کلی به‌دست آمده جهت ارزشیابی معلمان که هر کدام دارای حیطه‌ها و گزاره‌های دیگری نیز می‌باشند عبارت‌اند از:

۱. وظایف معلم برای افزایش یادگیری دانش‌آموزان که دارای این مؤلفه باشد: دانش معلم درباره مهارت‌های زبان انگلیسی و یادگیری و تدریس آن‌ها، طراحی و اجرای تدریس منسجم، ارزشیابی دانش‌آموزان، مواد درسی، مدیریت کلاس درس، و دانش معلم درباره دانش‌آموزان

۲. وظایف معلم در قبال مدرسه و اجتماع،

۳. وظایف معلم در قبال رشد حرفه‌ای خودش. رشد حرفه‌ای معلمان و تضمین کیفیت به‌عنوان اهداف مدل پیشنهادی تعیین گردیدند.

همچنین براساس نظرات شرکت‌کنندگان تکنیک دلفی در الگوی پیشنهادی، چهار ابزار زیر به‌عنوان ابزارهای ارزشیابی عملکرد معلمان مشخص شد و ارزیابی‌کنندگان هر یک نیز تعیین گردیدند:

۱. بازدید از کلاس درس توسط سرگروه هر منطقه آموزشی و ارزشیابی عملکرد معلمان براساس اصول ارزشیابی کلینیکی

که در آن ارزشیابی از سه مرحله تشکیل می‌شود: الف. کنفرانس قبل از مشاهده کلاس: در این جلسه، معلم و ارزشیابی‌کننده درباره بابت تدریس، مشخصات دانش‌آموزان، سطح تدریس معلم و قسمت‌های خاصی که معلم ممکن است نیاز به دریافت بازخورد داشته باشد، صحبت می‌کنند؛ ب. مشاهده کلاس درس: ارزشیابی‌کننده با مشاهده دقیق تدریس معلم به ارزشیابی عملکرد او در یک مقیاس چهار سطحی (ضعیف، نسبتاً ضعیف، قابل قبول، و ممتاز)، براساس مؤلفه‌هایی که در این تحقیق مورد تأیید کارشناسان قرار گرفته است، می‌پردازد؛ ج. کنفرانس بعد از مشاهده کلاس: در این جلسه، معلم و ارزشیابی‌کننده

درباره تدریس معلم و دلایل او برای انجام فعالیت‌های مختلف یادگیری به بحث می‌پردازند و ارزشیابی‌کننده نظرات خود را در جهت بهبود تدریس معلم ارائه می‌نماید. همچنین او معلم را در جریان منابع موجود و برنامه‌های توسعه حرفه‌ای (موردنیاز معلم) قرار می‌دهد.

۲. **کار پوشه معلم:** شامل نمونه‌هایی از طرح درس، ارزشیابی او از دانش‌آموزان، تفکر او درباره عملکردش و کمک او به دیگر افراد رشته (مثلاً با چاپ مقاله، ارائه مقاله در کنفرانس و غیره) کارپوشه معلم توسط سرگروه منطقه آموزشی مورد ارزشیابی قرار می‌گیرد.

۳. **خودارزشیابی:** معلم عملکرد خود را براساس مؤلفه‌های تأیید شده، مورد ارزشیابی قرار می‌دهد.

۴. **ارزشیابی مدیران:** مدیران مدارس برگه‌ای را که حاوی سؤالاتی درباره وظایف معلم در قبال مدرسه و اجتماع (سؤالاتی که زیرمجموعه حیطه دوم وظایف معلم بودند) است در یک مقیاس چهارسطحی (ضعیف، نسبتاً ضعیف، قابل قبول و ممتاز) ارزشیابی می‌کنند. همچنین وزن ابزار اول از نمره کل ارزشیابی ۵۸ درصد، ابزار دوم و سوم ۳۰ درصد و ابزار چهارم ۱۲ درصد تعیین شد.

با توجه به اهمیت فراوان ارزشیابی عملکرد معلمان، به دلیل تأثیرات بسیار مهم آن بر رشد حرفه‌ای و عملکرد معلمان و همچنین تضمین کیفیت در نظام آموزشی، امید است تا دست‌اندرکاران امور توجه بیشتری به این حیطه بنمایند تا شاهد پیشرفت روزافزون در نظام آموزشی کشور باشیم.

با توجه به این نکته و نیز اهمیت معلمان در بهره‌وری نظام‌های آموزشی لازم است سیستم‌های آموزشی اطمینان حاصل کنند که معلمان نهایت تلاششان را برای افزایش یادگیری دانش‌آموزان صورت می‌دهند؛ و نیز باید تلاش کنند تا با شناخت بهتر نقاط ضعف عملکرد معلمان، زمینه را برای رشد حرفه‌ای آن‌ها فراهم سازند. مرور ادبیات مربوط نشان می‌دهد که پیشرفت‌هایی در حوزه‌های نظری و عملی ارزشیابی معلمان صورت گرفته است

